

Basal hygien vid kommunal vård och omsorg

Riktlinje avsedd för
kommunerna i Örebro län

Basal hygien vid kommunal vård och omsorg

Riktlinje avsedd för kommunerna i Örebro län

Författad av: Medicinskt ansvariga sjuksköterskor inom kommunerna i Örebro län och
hygijensjuksköterskor, Vårdhygien, Region Örebro län.

Beslutad av: Socialcheferna i Örebro län

Innehåll

1. Inledning	4
2. Basal hygien	4
2.1 Personligt hygienansvar	4
2.2 Handhygien – desinfektion av händer och underarmar	5
2.3 Handskar	5
2.4 Skyddskläder	5
2.5 Stänkskydd	5
2.6 Arbetskläder	5
3. Socialstyrelsens webbutbildning “Basala hygienrutiner i vård och omsorg”	6
4. Smittskydd och Vårdhygien	6
5. Egenkontroll	6
6. Chefens ansvar	7
7. Den anställdes ansvar	7
8. Sjuksköterskans ansvar	7
9. Länkar	8
Bilaga 1	9
Bilaga 2	10
Bilaga 3	11

1. Inledning

Kunskap om hygieniskt arbetssätt och att all personal följer basal hygienriktlinje är en förutsättning för att bedriva patientsäkert arbete och förebygga uppkomst av smitta och vårdrelaterade infektioner.

Hälso- och sjukvårdslagen uttrycker tydliga krav på att vården ska vara av god hygienisk standard.

Syfte

Riktlinjen syftar till att säkerställa följsamhet till basal hygien och vårdhygieniska riktlinjer inom kommunal vård och omsorg.

2. Basal hygien

Basal hygien är den viktigaste åtgärden för att förebygga och förhindra smittspridning. Basal hygien ska tillämpas i alla vårdsituationer och av all personal som är yrkesmässigt verksam eller under utbildning, oavsett om det finns känd smitta eller inte enligt Socialstyrelsens föreskrift "Basal hygien i vård och omsorg" (SOSFS 2015:10). Skyddsutrustning ska alltid finnas tillgänglig och tillhandahålls av arbetsgivaren enligt Arbetsmiljöverket; Smittrisker AFS 2018:4.

- All personal ska genomföra Socialstyrelsens webbutbildning-Basala hygienrutiner i vård och omsorg och skriva under ansvarsförbindelse gällande basal hygien inom vård och omsorg, se bilaga 1.
- Hygienartiklar ska finnas tillgängliga i verksamheten för att basal hygien ska kunna upprätthållas, se bilaga 2.
- Varje arbetsplats som bedriver patientnära vård ska ha tillgång till hygienombud som arbetar enligt uppdragsbeskrivning, se bilaga 3.

Basal hygien syftar till att förhindra smitta:

- mellan vårddagare, via personalens händer och kläder
- från vårddagare till personal och från personal till vårddagare

Basal hygien omfattar:

- handhygien

- användning av arbetskläder,
- skyddshandskar och
- skyddskläder som engångs plastförkläde.

2.1 Personligt hygienansvar

- Underarmar och händer ska hållas fria från armbandsur, smycken, bandage, förband, stödskenor eller motsvarande.
- Naglarna ska vara korta och fria från konstgjorda material (exempel nagellack och lösnaglar), eftersom de samlar mikroorganismer och hindrar en effektiv handdesinfektion. Korta naglar innebär att nageln inte ses från handflatan.
- Piercing i slemhinna (näsa, kind och läpp) får inte förekomma.
- Långt hår och skägg ska vara uppsatt i samband med vårdarbete.
- Om huvudduk används ska den fästas upp eller stoppas innanför arbetsdräkten. Huvudduk byts och tvättas minst en gång i veckan.

2.2 Handhygien – desinfektion av händer och underarmar

- Händerna ska desinfekteras med ett alkoholbaserat handdesinfektionsmedel omedelbart före och efter vård- eller omsorgsmoment. Händerna ska vara torra innan de desinfekteras.
- Händerna ska desinfekteras både före och efter användning av handskar.
- Händerna ska tvättas med vatten och flytande tvål om de är eller antas vara smutsiga, samt vid omhändertagande av vårdtagare som kräks eller har diarré. Torka torrt med fabriksrent papper före handdesinfektion.

2.3 Handskar

- Skyddshandskar för engångsbruk ska användas om händerna riskerar att komma i kontakt med kroppsvätskor såsom urin, avföring, kräkning, blod, sekret.
- Skyddshandskarna ska tas av direkt efter ett omsorgsmoment och bytas mellan olika omsorgsmoment.

2.4 Skyddskläder

Engångsförkläde av plast ska användas om arbetskläderna riskerar komma i kontakt med kroppsvätskor eller annat biologiskt material under ett vård-och eller

omsorgsmoment, exempelvis vid personlig omvårdnad, bäddning, undersökning och behandlingar av sår och hantering av urinkatetrar.

2.5 Stänkskydd

I särskilda fall kompletteras övrig skyddsutrustning med stänkskydd som munskydd och skyddsglasögon eller visir vid risk för stänk.

2.6 Arbetskläder

- Arbetskläder får endast bäras i arbetet. Om arbetet bedrivs på flera platser, får de även bäras vid färd mellan dessa.
- Arbetskläder ska bestå av både över- och underdel eller klänning.
- Arbetskläder ska ha korta ärmar i vårdtagarnära arbete. Lösärmar eller långärmade plagg får inte förekomma i direkt vårdtagarnära omvårdnad.
- Långärmade plagg kan användas när man inte är i direkt vårdtagarnära omvårdnad eller mathantering.
- Arbetskläder ska bytas dagligen, eller då de blivit våta eller synligt förorenade.
- Arbetskläder ska tvättas i cirkulationstvätt eller på arbetsplatsen i minst 60° C och torkas torra i torkskåp eller i torktumlare. Detta gäller oavsett om arbetsgivaren tillhandahåller arbetskläder eller inte.
- Arbetskläder ska förvaras torrt och dammfritt.
- Rökning i arbetskläder är inte tillåten.

3. Socialstyrelsens webbutbildning “Basala hygienrutiner i vård och omsorg”

Syftet med utbildningen är ökad följsamhet av basala hygienrutiner och användning av personlig skyddsutrustning. Webbutbildningen innehåller fem moduler, en gemensam del och fyra verksamhets-anpassade moduler. Utbildningen kan användas enskilt eller i grupp - se länk till utbildningen i kapitel 9.

- All personal ska genomgå Socialstyrelsen webbutbildning som riktar sig till kommunal personal inom hemtjänst och särskilt boende enligt SoL och LSS årligen samt vid nyanställning.

4. Smittskydd och Vårdhygien

Vårdhygieniska riktlinjer

Länsövergripande styrdokument som är beslutade mellan kommunerna i Örebro län och Region Örebro län finns samlade på Region Örebro läns vårdgivarwebb. Här finns riktlinjer och andra vårdhygieniska dokument indelade i olika områden som exempelvis basala riktlinjer, blodsmitta, influensa och hygienrond.

Vårdhygieniska riktlinjer för kommunen

Riktlinjer som är specifikt framtagna för länets kommuner finns under rubrik "Vårdhygieniska riktlinjer kommun."

Hygiensjuksköterska

Vårdhygien, Region Örebro län har hygiensjuksköterska anställd med uppdrag för den kommunala hälso- och sjukvården och omsorgen (SoL och LSS). I uppdragsbeskrivning framkommer att hygiensjuksköterska erbjuder:

- rådgivning via telefon och mail
- konsultation genom besök i verksamheten
- stöd i samband med hygienrond
- utbildning

5. Egenkontroll

Allt material återfinns på Vårdhygiens sida på vårdgivarwebben.

Vårdhygienisk egenkontroll (hygienrond) ska genomföras 1 ggr/år. Det nationella materialet "Vårdhygienisk egenkontroll-verktyg för strukturerat ledningsarbete inom kommunal vård och omsorg" syftar till att säkerställa god och likvärdig vårdhygienisk kvalitet. Materialet riktar sig till verksamheter som bedriver omsorg och hälso- och sjukvård i ordinärt boende och särskilt boende enligt SoL och LSS samt inom korttidvård.

Verktyget (hygienronden) omfattar:

- checklista för egenkontroll (ordinärt boende/särskilt boende),
- vägledning till respektive checklista och
- mall för handlingsplan.

"Lätt att göra rätt"

Vårdhygien, Region Örebro län har även utarbetat självskattning "Lätt att göra rätt".

6. Chefens ansvar

Chef ansvarar för personalens följsamhet till Socialstyrelsens föreskrift SOSFS 2015:10 om basal hygien i vård och omsorg och AFS 2018:4.

Socialstyrelsens Stöd i arbetet med basala hygienrutiner ger chefer inom kommunal vård och omsorg konkreta förslag på hur verksamheten bör arbeta för att få följsamhet till basal hygien genom att:

- reflektera kring basal hygien,
- identifiera risker med hjälp av riskanalys,
- utreda avvikelser kopplade till basal hygien,
- lista utvecklingsområden med förslag på åtgärder, tidplan och uppföljning.

Chef ska säkerställa följsamhet till basal hygien och vårdhygieniska riktlinjer.

Chef ansvarar för att:

- informera personal om basal hygien och säkerställa att personal är uppdaterad angående vårdhygieniska riktlinjer samt att dessa finns lättillgängliga i det dagliga arbetet.
- all personal genomför Socialstyrelsens webbutbildning-Basala hygienrutiner i vård och omsorg,
- all personal skriver under ansvarsförbindelsen- bilaga 1
- de hygienartiklar som behövs för att upprätthålla basal hygien finns tillgängliga i verksamheten-bilaga 2.
- utse hygienombud som ges förutsättning att arbeta enligt uppdragsbeskrivning-bilaga 3.
- genomföra beslutade egenkontroller.

Vårdhygienisk egenkontroll (hygienrond)

Chef ansvarar för:

- årlig vårdhygienisk egenkontroll (hygienrond) som bör ske tillsammans med omvårdnadspersonal och sjuksköterska, eller annan person med lämplig kompetens i verksamheten (hygienombud).
- att sammanställa och analysera resultat, upprätta handlingsplan för förbättringsområden och följa upp resultatet av den vårdhygieniska egenkontrollen (hygienronden).

7. Den anställdes ansvar

Den anställda är enligt arbetsmiljölagen skyldig att följa gällande föreskrifter liksom riktlinjer och rutiner gällande basal hygien samt hålla sig informerad om uppdatering av dessa. Gravyt eller upprepat åsidosättande av gällande hygienföreskrifter hanteras av ansvarig chef.

8. Sjuksköterskans ansvar

Omvårdnadsansvarig sjuksköterska ansvarar för att patientens behov av hälso- och sjukvård tillgodoses samt att åtgärder planeras och sätts in för att förebygga, minimera eller eliminera identifierade problem och risker. Detta innefattar även att utifrån behov handleda och instruera om basal hygien och övriga vårdhygieniska riktlinjer.

9. Länkar

SOSFS 2015:10 Basal hygien i vård och omsorg - Länk: [Senaste version av SOSFS 2015:10 Socialstyrelsens föreskrifter om basal hygien i vård och omsorg - Socialstyrelsen](#)

AFS 2018:4 Smittrisker - länk: [Smittrisker \(AFS 2018:4\), föreskrifter - Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)

Vårdhandboken - länk: <https://www.vardhandboken.se/>

Socialstyrelsen - länk: [Stöd i arbetet med basala hygienrutiner \(socialstyrelsen.se\)](#)

Vårdhygien - länk: [Vårdhygien • Vårdgivare Region Örebro län \(regionorebrolan.se\)](#)

Smittskydd - länk: [Smittskydd • Vårdgivare Region Örebro län \(regionorebrolan.se\)](#)

Socialstyrelsen webbutbildning - Basala hygienrutiner samt personlig skyddsutrustning - länk: [Socialstyrelsen utbildning](#)

Bilaga 1

Ansvarsförbindelse gällande basal hygien inom vård och omsorg

Som arbetstagare har jag ett ansvar för att känna till och följa basal hygien rutiner.

Jag har genomfört Socialstyrelsens webbutbildning och tagit del av riktlinjen och förbinder mig att följa den.

Personnummer;.....

Namn;.....

Namnförtydligande;.....

Ort och datum;.....

Original behålls av chef och en kopia till den anställde.

Bilaga 2

Hygienartiklar för att upprätthålla basal hygien

Hygienartiklar som ska finnas tillgängliga i verksamheten för att basal hygien ska kunna upprätthållas:

- **Flytande tvål**
- **Fabriksrent papper**
- **Handdesinfektion**, återfettande med eller utan gel
- **Handskar;**
 - **Vinyl** – kan och ska användas i all ordinär vård- och omsorgsverksamhet under den tid det råder brist på nitrilhandskar. Vinyl kan användas vid omvårdnadsarbete i kontakt med kroppsvätskor ex munvård, såromläggning. Även vid verksamhet utan patientkontakt ex i kök används vinylhandskar
 - **Nitril** - används vid moment där det finns risk för stick- och skärskador. Vid kemikaliehantering där nitrilhandskar bedömts som lämpliga ska sådana även fortsättningsvis användas. Nitrilhandskar ska användas vid hantering av cytostatika, om allergi inte föreligger.
 - **Långa handskar** ska endast användas vid arbetsmoment där sådana krävs
- **Engångs skyddsförkläde** med eller utan ärm
- **Ytdesinfektionsmedel** med tensid för rengörande effekt
- **Hållare för förbrukningsmaterial**; handskförpackningar etc

Skyddsutrustning som ska finnas tillgängliga i verksamheten utifrån behov:

- **Munskydd** klass II och klass IIR (vätskeresistent)
- **Andningsskydd** FFP2
- **Visir**
- **Skyddsglasögon**

Bilaga 3

Uppdragsbeskrivning för hygienombud

Hygienombudets roll

Hygienombudets roll är att fungera som arbetsplatsens kontaktperson i vårdhygienfrågor och att sprida kunskap samt att vara ett stöd för kollegor i hygienfrågor. De professioner som kan inneha rollen är:

- omvårdnads-/baspersonal,
- sjuksköterska och
- arbetsterapeut.

Hygienombud som är sjuksköterska

Sjuksköterska som är hygienombud kan även tilldelas en samordnande roll för övriga hygienombud inom den verksamhet som sjuksköterskan arbetar inom. Detta ska i så fall läggas till i sjuksköterskans uppdragsbeskrivning samt att man lokalt upprättar rutiner för hur detta samordnande uppdrag ska fungera i verksamheten.

Utbildning

Hygienombud behöver inte ha formell vårdhygienkompetens men ska genomgå grundutbildning för hygienombud som anordnas av hygiensjuksköterskor från Vårdhygien, Region Örebro län.

Utbildningen består av en grundutbildning i två steg med föreläsning och workshop. Man måste ha gått steg 1 för att få delta på steg 2. Anmälan sker enligt separat inbjudan från hygiensjuksköterska.

- **Innehåll steg 1:**
 - Hygienombudets roll och ansvar
 - Basala hygien- och klädrutiner samt mätningar som PPM-BHK
- **Innehåll steg 2:**
 - Smittvägar
 - Multiresistenta bakterier – MRB
 - Vanligt förekommande infektionssjukdomar

Chefens ansvar

Varje arbetsplats som bedriver patientnära vård ska ha tillgång till hygienombud. Små arbetsplatser inom samma verksamhet kan ha ett gemensamt hygienombud. Chef tar ställning till vilka professioner som ska inneha rollen som hygienombud i verksamheten.

Chef ansvarar för att:

- utse hygienombud samt att dessa genomgår utbildning som anordnas av Vårdhygien.
- skapa förutsättning så att hygienombudet kan utföra sitt uppdrag.
- Årligen följa upp hygienombudets uppdrag.

Hygienombudets ansvar

Hygienombud ska samverka med chef och omvårdnadsansvarig sjuksköterska i syfte att skapa god hygienisk standard på arbetsplatsen. Detta görs genom följsamhet till basal hygien och klädregler och därigenom förebygga vårdrelaterade infektioner och förhindra smittspridning.

Hygienombudet ska:

- Delta i hygienutbildningar, exempelvis Vårdhygiens grundutbildning för hygienombud.
- Praktiskt verka för en god vårdhygienisk standard i verksamheten och ha kunskap om var information i hygienfrågor finns.
 - Regelbundet med personal på arbetsplatsen gå igenom basala hygienrutiner samt introducera ny personal och studenter i arbetsplatsens vårdhygienarbete.
 - Vara uppdaterad angående vårdhygieniska riktlinjer.
 - Informera om vårdhygienfrågor som rör arbetsplatsen, exempelvis att på arbetsplatsträffar ta upp hygienfrågor, information och var material och skyddsutrustning finns att tillgå.
- Vara delaktig i utveckling av det vårdhygieniska arbetet på arbetsplatsen exempelvis genom att:
 - medverka vid enhetens årliga hygienrund (vårdhygienisk egenkontroll).
 - ansvara för att göra mätningar och kontroll av följsamhet till basal hygien och klädregler, exempelvis PPM-BHK mätningar samt "Lätt att göra rätt".
 - Tillsammans med chef säkerställa att vårdhygienfrågor beaktas i verksamheten, exempelvis vid ombyggnation och inköp av nya produkter.
- Delta vid hygienombudsträffar som anordnas lokalt eller av Vårdhygien.

Ansvarsförbindelse för hygienombud

Uppdraget gäller tillsvidare men följs årligen upp. Om du vill avsluta ditt uppdrag meddelas ansvarig chef.

Jag har tagit del av uppdragsbeskrivningen och är hygienombud för följande verksamhet:

Personnummer;.....

Namn och titel;.....

Namnförtydligande;.....

Ansvarig chef;.....

Ort och datum;.....

Tillägg för sjuksköterska som utses som hygienombud:

Sjuksköterska som utses till hygienombud kan tilldelas en samordnande roll för övriga hygienombud inom den verksamhet som sjuksköterskan arbetar inom.

- Innehar sjuksköterska denna roll? Ja eller nej: _____
- Lokal rutin som beskriver hur detta samordnande uppdrag ska fungera i verksamheten bifogas denna ansvarsförbindelse.

Original behålls av chef och en kopia till den anställde.